

HINDISTON TA'LIM TIZIMI VA QIYOSIY TAHLIL

*G'ulomova Zulfiya va Xakimova Hayotxon**UMFT universiteti, Pedagogika va
psixologiya yo'nalishi, 311-guruh talabalari*

Annotatsiya: Mazkur maqolada Hindiston ta'lim tizimining tuzilishi, bosqichlari va asosiy xususiyatlari keng yoritilgan. Unda maktabgacha ta'limdan tortib oliy ta'limgacha bo'lgan jarayonlar tahlil qilinib, ta'limning davlat va xususiy sektor orqali amalga oshirilishi ko'rib chiqilgan. Shuningdek, Hindiston ta'lim tizimining kuchli va zaif tomonlari boshqa davlatlar ta'lim tizimi bilan qiyosiy tahlil asosida ochib berilgan. Maqolada ta'lim sifati, hududiy tengsizlik, raqobat muhiti hamda texnik fanlarga bo'lgan e'tibor masalalariga alohida urg'u berilgan. Ushbu tadqiqot Hindiston ta'lim tizimini o'rganish va uni xalqaro tajriba bilan solishtirishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Hindiston ta'lim tizimi, ta'lim bosqichlari, boshlang'ich ta'lim, o'rta ta'lim, oliy ta'lim, qiyosiy tahlil, ta'lim sifati, raqobat muhiti, hududiy tengsizlik, akademik intizom.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimi har bir davlatning taraqqiyot darajasini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ta'lim orqali jamiyatning intellektual salohiyati oshadi, malakali mutaxassislar yetishtiriladi va iqtisodiy rivojlanishga mustahkam zamin yaratiladi. Aholisi soni bo'yicha dunyoda yetakchi o'rinda turuvchi Hindiston o'ziga xos ta'lim tizimiga ega bo'lib, u tarixiy an'analari va zamonaviy talablar uyg'unligida shakllangan. Ayniqsa, Hindistonning axborot texnologiyalari, muhandislik va tabiiy fanlar sohasida yetuk kadrlar tayyorlashi dunyo miqyosida e'tirof etilgan. Ushbu maqolada Hindiston ta'lim tizimining tuzilishi, asosiy xususiyatlari hamda boshqa davlatlar ta'lim tizimi bilan qiyosiy jihatlari keng tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Hindiston ta'lim tizimi o'zining ko'p bosqichli tuzilishi, qat'iy akademik talablari va keng qamrovliligi bilan ajralib turadi. Ushbu tizim tarixiy an'analarga tayangan holda rivojlanib, hozirgi kunda zamonaviy fan-texnika yutuqlari bilan uyg'unlashgan. Ta'lim jarayoni asosan markaziy hukumat va shtat hukumatlari tomonidan boshqariladi, bu esa tizimning murakkab, ammo keng qamrovli bo'lishiga sabab bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim Hindistonda rasmiy tizimning muhim bo'g'ini bo'lsa-da, u asosan xususiy sektor orqali amalga oshiriladi. Bu bosqichda bolalarning aqliy rivoji,

nutqi va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishga katta e'tibor qaratiladi. Bolalar oddiy harflar, raqamlar, ranglar va kundalik hayotga oid tushunchalar bilan tanishadilar. Maktabgacha ta'lim bolani keyingi bosqichga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi, ammo qishloq hududlarda bu bosqich yetarlicha rivojlanmagan.

Boshlang'ich ta'lim Hindiston ta'lim tizimining asosiy va eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Davlat tomonidan boshlang'ich ta'lim majburiy va bepul etib belgilangan bo'lib, bu orqali savodsizlik darajasini kamaytirish maqsad qilingan. Ushbu bosqichda o'quvchilarga ona tili, matematika, tabiatshunoslik va ijtimoiy fanlar o'rgatiladi. Ta'lim jarayonida qat'iy intizom va mas'uliyat talab etiladi. Shuningdek, bu bosqichda bolalarda mehnatsevarlik va bilim olishga bo'lgan qiziqish shakllantiriladi.

O'rta ta'lim bosqichi Hindistonda bilimlarni chuqurlashtirish va kasbga yo'naltirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu bosqich quyi o'rta va yuqori o'rta ta'limdan iborat bo'lib, o'quvchilarning fanlarga bo'lgan qiziqishi va qobiliyatiga qarab yo'nalish tanlash imkoniyati yaratiladi. Ayniqsa, matematika, fizika, kimyo va biologiya kabi aniq va tabiiy fanlarga katta urg'u beriladi. Kuchli raqobat muhiti o'quvchilarni ko'proq o'qishga, bilimlarini mustahkamlashga majbur qiladi. Bu holat ba'zan o'quvchilarga psixologik bosim yuklasa-da, ularning bilim darajasini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Oliy ta'lim tizimi Hindistonda xalqaro miqyosda raqobatbardosh hisoblanadi. Mamlakatda minglab oliy o'quv yurtlari faoliyat yuritadi va ular turli yo'nalishlarda mutaxassislar tayyorlaydi. Texnik va muhandislik yo'nalishidagi universitetlar alohida nufuzga ega. Talabalar qabul jarayonida qattiq tanlovdan o'tadilar, bu esa ta'lim sifatining yuqori bo'lishiga xizmat qiladi. Oliy ta'lim jarayonida nazariy bilim bilan birga ilmiy tadqiqot va amaliy mashg'ulotlarga ham e'tibor qaratiladi.

Hindiston ta'lim tizimini boshqa mamlakatlar ta'lim tizimi bilan qiyoslaganda, uning o'ziga xos ustun va zaif tomonlari yaqqol namoyon bo'ladi. Masalan, rivojlangan G'arb davlatlarida ta'lim jarayoni ko'proq ijodiy fikrlash, muammolarni mustaqil hal qilish va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan. Hindistonda esa nazariy bilimlarni chuqur o'zlashtirish va akademik natijalarga erishish ustuvor hisoblanadi. Bu esa kuchli mutaxassislarni yetishtirishga xizmat qilsa-da, ba'zi hollarda innovatsion yondashuvni cheklaydi.

Hududiy farqlar Hindiston ta'lim tizimining eng dolzarb muammolaridan biridir. Shaharlardagi maktab va universitetlar zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlangan bo'lsa, qishloq joylarda malakali o'qituvchilar va o'quv resurslari yetishmaydi. Bu esa ta'lim sifatida tengsizlikni keltirib chiqaradi. Biroq hukumat tomonidan olib borilayotgan islohotlar ushbu muammoni bartaraf etishga qaratilgan.

Umuman olganda, Hindiston ta'lim tizimi kuchli raqobat, qat'iy intizom va fanlarga bo'lgan jiddiy yondashuv bilan ajralib turadi. Qiyosiy tahlil shuni

ko'rsatadiki, ushbu tizim global mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan mutaxassislarni yetishtirishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Hindiston ta'lim tizimi kuchli nazariy tayyorgarlik, yuqori raqobat muhiti va texnik fanlarga bo'lgan katta e'tibor bilan ajralib turadi. Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ushbu tizim dunyo miqyosida raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, hududiy tengsizlik, ijodiy yondashuvning yetarli darajada rivojlanmaganligi kabi kamchiliklar ham mavjud. Kelajakda ta'lim tizimini takomillashtirish, ayniqsa qishloq hududlarda ta'lim sifatini oshirish va amaliy bilimlarga e'tibor qaratish orqali Hindiston ta'lim tizimi yanada samarali bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashtirish jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.